

یه کسانى (سیداو) له نیوان دهستوری کوردستان و دهستوری عیراقد

نهمیره حهسه ن
مافناس

سیداو شه و په یماننامه گرنه گه نیوده و له تیه یه که به زاراهو، ئینگلیزی به که ی پی دوتری سیداو، که یه کسانى نه چه سپینى له نیوان ره گه زى میهنه و نیرینه له جیهاندا، پاش بیست سال پاش دهسته بهر کردنى جارنامه ی مافی مرؤف له سالی ۱۹۴۸ له سالی حه فتاکاندا له کۆمه له ی گشتى نه ته وه یه کگرتوه کان دهسته بهر کرا له لایه ن لیژنه ی سیداو ی نیوده و له تى بۆ زیاتر چه سپاندنى مافو یه کسانى ژنان له جیهاندا عیراق له سالی ۱۹۸۶ ئیمزای کردوه، به لام خه لکی عیراق

به گشتى زانیاریه کی شه وتویان نه بووه له سه ر شه رنکه و تننامه یه، له بهر شه و ی سروشتى رژیمی رابردوو دکتاتور بووه شه فافیه تى نه بوو له گه ل گه له که ییدا، کاتیکیش دهستوری عیراق سالیك مشتومری له سه ر کرا، لیژنه ی دهستوری رازی نه بون وشه ی یه کسانى به روونى بخه نه دهستوره. پیمان وابوو سیداو له گه ل دابونه ریتی کۆمه لگای ئیمه دا ناگونجی به راشکاو ی دیانوت ئیمه مافی ژنان دهسته بهر ده که یین له گه ل بۆ چوونو دابونه ریتی کۆمه لگای ئیمه دا ناگونجی و شه وه بوو ماده ی ۴۱ دهستوریان دهسته بهر کرد، که ژنان ده گه رنیتته وه جه نگه لى مه زاهبو ژنان نایه کسان ده بن بهر ده م یاساو له گه ل پیادوا،

کهواته شه م ماده یه یه کم شه دابیرانى تیدابه له گه ل سیداو، له کاتیکدا سروشتى شه په یماننامه یه وایه هه رچ ولاتیک ئیمزای کرد ناتوانج لى دهرچى، به لام دهستوری عیراق لى دهرچوو (تملص) کردوه که شه مه نایاساییه پیوسته یه که کانى کۆمه لگای مه دهنى و هوشیارانه کارى بۆ بکنو زۆر ماده ی هه ستیار له م رنکه و تننامه یدا هیه وه ماده ی ۹، ۱۶، ۲۵ که بنه رته ی په یماننامه که ییه و له سالی ۲۰۰۱ راپورتى خۆی پیشکه شه به لیژنه ی سیداو نه کردوه، له کاتیکدا هه ر چوار سالیك شه ییت راپورت پیشکه شه بکاتو ناماژه به باشکردنى گوزهرانى ژنانو گوزرانى یاساکان بدات بۆ جبهه جى کردنى یه کسانى له کاتیکدا

که عیراق نازاد بووه له سالی ۲۰۰۳ وه عیراقى نوئى و دهستوری نوئى و ژبانى نوئى له عیراقدا دهسته بهر ده کرئ هیجى به واقعى نه کردوه بۆ ژنان، هه رچه نده رنژى ۳۳% له عیراقو ۲۵% له کوردستان له په ره مان بۆ ژنان دانراوه، به لام شه مه هه لخه له تاندنى ژنانى عیراقو هه موو جیهانه، چونکه له بنه مادا شه م ژنانه به پی رنجه له کو و حیزبیه تى و بى ناشناى و لیهاتوو ی دانراوه، که بهرنامه ی پارتسه کان جبهه جى ده که ن، هه رچه نده له بابى مافو شه رکه کاندا به راشکاو ی ووشه ی عیراقى که نژیرو مئ ده گه رنیتته وه باسى کردوه، به لام شه مانه نوسراوى سه ر کاغه زن، چونکه یاسا تابه ته کان دزی چوارچینوى ماده

شه م نمونانه یه کم نیشانه ی پیشینلکاری به ندی ۲۱ دهستور بى، خواره م به دوا بى بکات. له لایه کی تره وه شه م دهستوره چۆن خۆی ده گونجینى له گه ل دهستوری عیراقدا که دان به یه کسانى ژنو پیادوا نانى بهر هه ی. ههروه ها ماده ی ۶۹ له دهستوره که هه موو په یماننامه نیوده و له تیه یه کسانى ده ک سیداو به ته واو که رى شه م دهستوره دان شه ن، له کاتیکدا دهستوری عیراق دان به م مافه دا نانى، شه م په یماننامه نیوده و له تیه بکاته گرتتى و پشش تیوانى ژنان یستو ته واو که رى دهستوره که ییت؟!

باریه وه نه ندراوه، پرسیار لیژدها شه وه، نایا ده سه لاتدارانى کورد شه وها له پرسه که ده روانن، نایا شه وان به جیهانیکردنى کاره ساته کانى گه لى کورد چه ند به پیوست ده زانن، یان نایا شه وان دیانه وى کار بۆ شه گه رنکی شه وها بکن؟ ده کرئ شه وه ی ئیستا هیه، لای شه وان به جیهانیکردنیکى گونجاو یست، به لام له راستیدا کاره ساتى گه لکوژى شه نفال مافی خۆی نه دراوته، جگه له وه ی بچوکراوته وه، به لکو بۆ ته قوربا بى دادگا لاوازو سه ریه که ی ئیراق، شه و دادگاییه ی که له ناستى جیهانیدا که و تۆ ته بهر ره خه نو تواج.

سایتى ده نگه کان

ناوو نیمزای که سوکارى قوربانى نایى نه نفال بۆ دادگایى کردنى به شدار بوانى کورد له پرۆسه ی نه نفالدا

ژ	ناوى سىانى	پیشه	دانىشتوى	چه ند که ست شه نفال
۱-۵	ژبان شه حمه د حه سه ن	ژنى مأل	زى نانه ی گه و ره	۵
۲-۷	عومهر محمه د زۆراب	شه ندم کۆمیته	زى نانه ی گه و ره	۷
۳-۲۰	رزگار موراد شه حمه د	فه رمان بهر	زى نانه ی گه و ره	۲۰
۴-۲	جوان حسن محمه د	ژنى مأل	زى نانه ی گه و ره	۲
۵-۱	تورى ره شید حسن	جوتیار	زى نانه ی گه و ره	۱
۶-۲	کریم خورشید عزیز	خانه نیشین	زى نانه ی گه و ره	۲
۷-۵	عه جیهه عه باس مه جید	ژنى مأل	چه و رى	۵
۸-۴	تابان ئیسماعیل سألج	ژنى مأل	چه و رى	۴
۹-۱۳	گرده شه حمه د عه لى	بیوه ژن	چه و رى	۱۳
۱۰-۹	عزیز عه باس عه زیز	جوتیار	چه و رى	۹
۱۱-۹	رۆشن که ریم عه لى	ژنى مأل	چه و رى	۹
۱۲-۵	سه سیرین ره شید شه حمه د	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۵
۱۳-۴	تایشه عبده لله عبدرحمان	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۴
۱۴-۱۰	حسن حسین عزیز	کاسب	ناحیه ی رزگارى	۱۰
۱۵-۱۱	خیری کاکه مین	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۱۱
۱۶-۶	عبدرحمان عبده لله	کاسب	ناحیه ی رزگارى	۶
۱۷-۲	عسمه ت شه حمه د شاسوار	ژنى مأل	ناحیه ی رزگارى	۲
۱۸-۵	سارا عه لى محمه د	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۵
۱۹-۲	ره عه نه قادر شه حمه د شه حمه د	کچی مأل	ناحیه ی رزگارى	۲
۲۰-۱۳	دۆسن حه ره شید	ژنى مأل	ناحیه ی رزگارى	۱۳
۲۱-۲۰	جبار فرج سه عید	بى کار	ناحیه ی رزگارى	۲۰
۲۲-۱۱	نه رمین عه لى عوسمان	ژنى مأل	ناحیه ی رزگارى	۱۱
۲۳-۴	نه جیهه مه جید فرج	کچی مأل	ناحیه ی رزگارى	۴
۲۴-۵	سوهام فدرید خلیل	ژنى مأل	ناحیه ی رزگارى	۵
۲۵-۱	سولتان ره شید حسن	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۱
۲۶-۲	سویله مه حمه د جهاد	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۲
۲۷-۲	نه عیمه ره شید محمه د	کچی مأل	ناحیه ی رزگارى	۲
۲۸-۱۲	کۆیستان ره شید محمه د	بیوه ژن	ناحیه ی رزگارى	۱۲
۲۹-۹	په روین سا بر شوکر	یه کیتى ژنان	کفرى	۹
۳۰-۱۰	حلاز شوکر محمه د	بیوه ژن	کفرى	۱۰

کاره ساتى نه نفال و نه گه رى ناستى به جیهانیکردنى

شاخه وان شوړش

دا دگای بالای تاوانه کانى ئیراق، دا دگایه که گۆرانکاربه کانى دواى روخانى ئیراق له گه ل خۆیدا هیناویه تى و ده که ویتته چوار چینوى پرۆگرامى رامیارى دروست کردنه وه ی ئیراق، ناشکرایه شه ندا زیارى سه ره کی شه و پرۆگرامه دروست که ره که ی شه مه ریکا یه. پرۆگرامه که ی شه مه ریکا به شیویه کی جودا له تیگه یشتنى کوردان بۆ کیشه کان ده روانى، بۆیه دادگا که شه وه نیبه که شایانى گه لیکى زۆر لیکرا و گه لکوژراوى وه کو کورد بى. له م وتاردها هه ول ده دریت، سه رنج بدینه شه گه رى باشتر به جیهانیکردنى کاره ساته کانى پاکتا و و ژینۆ سایدی گه لى کورد له روانگه ی را که یاندنه وه

به و شه یویه رونکردنه وه و ناشکارکردنى راستى و فاکته رى کاره ساته کان لای شه و گرینگه کی شه وتویان له راستیدا نیه . دیاره مه به ست له و وتاره شه وه یه چى بۆ گه لى کورد و کاره ساته کنى ره وان و چى پیوسته له و باره ی ئیستادا بۆ به جیهانیکردنى بکریت. لیژدها ته نها ناماژه به خالیك یا لایه نیکى پیدایه ستیه که ده که یین شه ویش لایه نى را که یاندنه له رینگای ته له قزبۆنى ناسمانیه وه. با کۆنکریتیان شه تر به روانینه که کیشه شه که، دادگا که په خشه که ی راسته و خۆ نیه، بچران و بهرانبى تیدابه، دوان شه کانى ناوادا کا عاره بیه و دادگا به زمانى عاره بى به پیوه ده جیت، له که ناله جیهانیه کان و به زمانى جیا له عاره بى بلا و ناکریته وه. پرودا وه کان له که ناله جیهانیه ناسرا وه کاندایا هه ر بلا و ناکریته وه، یا شه وه ی بلا و شه کریته وه زۆر که من و ته نها چه ند پرسته یه کی سه رنجر اکیش که گوزارشت له درامیه کی ناو دادگا ده کات به کورتى بلا و ده کریته وه یۆنونه شه وه بلا و ده کریته وه که سه دام هه ره شه له کورد ده کات و ده لیت" سه رتان پان ده که ینه وه"، که ناله جیهانیه ناسرا وه کان به دواى گوتنیکى شه واده گه رین، شه وه له بازارى میدیای شه واندا رمینى هیه وه باش ده فرۆشیت، دیاره شه وه شه گوزارشت له نازارى له بن نه هاتوى قوربانى کاره ساتى شه نفال ناکات. کاتى په ره شه کی یا په ره میردنى گرتارى بیکه سى خاوه ن کۆمه لى قوربانى، به زمانیکى ساده به لام جه رگپر دیت و گوزارشتى کاره سات و نازاره کانى ده کات، له گه ل شه وه ی وشه و رسته کانى هه مو ی گوزارشتى وردى تراژیدى کى که سیکى له مه رگ رزگار بووه، له گه ل شه وه ی گپرا نه وه که ناساندنى گه لکوژى شه نفال له دیدنیکى تابه ته وه، له گه ل شه وه ی چیرۆکه که بى به رد شه تا و نیتته وه، به لام هیج که نالیکی جیهانى نایه وى به جیتسه ناو قولایى نازاره کانى شه و قوربانیه، وشه کانى شه ته نها زۆر که میان نه ییت به کارى شه وان نایه ن.

گوزاریشتى قوربانى ان ده گه ن، شه وانه ی ده بى زمانى عاره بى" زمانى شه نفال" بزنان، شه وانه شه کین، به شیکى که مى خه لکی کوردستان و ههروه ها عاره به کان شه وانه ی ناره زوى بیستى شه و کاره ساته ده که ن، که شه گه رى زۆر که من. خه لکی جیهانى ده وه به ده گمه ن شه بى ناگادارى راسته و خۆى پرودا وه کانى ناو دادگا نین. جیگای بیهر خسته وه یه زۆر له نوسه رانى کوردستان که سه ر به روانگه ی جیا وازه، به تابه تى عاره ب دۆسته کان و شه وانه ی له له ژیر کاریه گه رى تیگه یشتن و که لتورى نه ته وه ی سه ره ده ستى عاره بیدابون، له سه ده ی رابردو وه شه تا شه مرۆ پیمان وابوو، پیوسته به زمانى عاره بى له سه ر گه لى کورد و دۆزه که ی بنوسریت، به مچۆره به لکو گه لى عاره ب له کاره سات و کیشه ی گه لى کورد بگه ن، تا وه کو بتوانن تیگه یشتنیک له گه ل دۆزى کورد په یدا بکن وه کو بینیمان شه وه وه لى سودى سنوردارى هه بوو کاریه گه ریه کی شه وتۆى له سه ر هه لوئىستى عاره بان به و شه یویه نه کردوه، به به لگه ی شه وه ی نکۆلیکردنه کان به بهر فراوانى هه نو که شه هه ن و بهر ده واه من. شه و دادگایه شه واپن ده جیت هه مان چاره نوسى بهر که ویت.

نیونه ته وه بى بوا یه، دادگا که قورساییه کی نیو نه ته وه بى ده بوو، به زمانى ئینگلیزى یان زمانى دیکه روودا وه کانى ناو دادگا له ناستیکى جیهانیدا بلا و ده کرانه وه، شه وسا تارا دیه کی گونجاو بواری به جیهانى کردنى کاره ساتى شه نفالو کاره ساته کانى دیکه بۆ گه لى کورد ده ره خسا، به م چۆره ده کرا زۆر بهر فراوانتر گه لانى جیهان له کاره ساتى نازاره کانى گه لى کورد بگه ن، به م چۆره کاره ساتى شه نفال بکریته تراژیدیه کی گه و ره ی مرۆفایه تى له شینوى هۆلوکۆست یا گه لکوژى رواندا، یا شه رمه نیه کان. به کورتى ناساندنى کاره ساتى پاکتا و گه لکوژى گه لى کورد له ناستیکى جیهانیدا ههروه ها سودلیوه رگرتنى له و رینگایه وه بۆ به ده یینانى خه ونى سه ره به خۆ بى گه لى کوردستان له و لایه نه زى بانى پینگه یشتوه. وه کو ره و تى دادگا که وه لى سوکه و تى شه مه ریکا ییه کان ده ریده خه ن، شه وان مه به ستى دیکه بان هیه، به مچۆره گوئى نادریت شه وه ی چى بۆ گه لى کورد ره وایه یا چۆن ده کرئ شه و گه لکوژیه بۆ نازادى یه کجاری بى گه لى کوردستان سوود به خشیت.

ده کرئ بیهر له وه بکریته وه، چۆن ده کرئ رینگایه کی شه لته رناتیف بۆ به جیهانیکردنى گه لکوژى شه نفالو کاره ساته کانى دیکه به دۆزرتته وه، یا نایا بۆ شه م مه به سته ده کرئ چى بکریت؟ ده کرئ گواسته وه ی روودا وه کانى ناو دادگا له رینگای که نالیکی زیندوى ناسمانیه وه به زمانى ئینگلیزى به تابه تى و زمانى دیکه ی ناسراوى جیهانى یه گشتى وه کو کارنیکى گرنگ دابندریت، به شیویه که شه و که ناله بى دوا که و تن روودا وه کانى ناو دادگا به بهر ده وامى بگه یه نى، چا و پیکه و تن له سه ر گپرا نه وه کان، دیبات له سه ریان، شه ره زای جیهانى به یترن شه ناو دیباته کان، و نکچا و ندى رۆژانه به کاره ساتى بۆ نمونه هۆلوکۆست یا گه لکوژى دیکه بکات.. هه ند، ههروه ها ده کرئ کۆت راکت له گه ل یه کی له که ناله جیهانیه ناسرا وه کان له م باریه وه بکریت و رۆژانه به گه رمى

به و شه یویه رونکردنه وه و ناشکارکردنى راستى و فاکته رى کاره ساته کان لای شه و گرینگه کی شه وتویان له راستیدا نیه . دیاره مه به ست له و وتاره شه وه یه چى بۆ گه لى کورد و کاره ساته کنى ره وان و چى پیوسته له و باره ی ئیستادا بۆ به جیهانیکردنى بکریت. لیژدها ته نها ناماژه به خالیك یا لایه نیکى پیدایه ستیه که ده که یین شه ویش لایه نى را که یاندنه له رینگای ته له قزبۆنى ناسمانیه وه. با کۆنکریتیان شه تر به روانینه که کیشه شه که، دادگا که په خشه که ی راسته و خۆ نیه، بچران و بهرانبى تیدابه، دوان شه کانى ناوادا کا عاره بیه و دادگا به زمانى عاره بى به پیوه ده جیت، له که ناله جیهانیه کان و به زمانى جیا له عاره بى بلا و ناکریته وه. پرودا وه کان له که ناله جیهانیه ناسرا وه کاندایا هه ر بلا و ناکریته وه، یا شه وه ی بلا و شه کریته وه زۆر که من و ته نها چه ند پرسته یه کی سه رنجر اکیش که گوزارشت له درامیه کی ناو دادگا ده کات به کورتى بلا و ده کریته وه یۆنونه شه وه بلا و ده کریته وه که سه دام هه ره شه له کورد ده کات و ده لیت" سه رتان پان ده که ینه وه"، که ناله جیهانیه ناسرا وه کان به دواى گوتنیکى شه واده گه رین، شه وه له بازارى میدیای شه واندا رمینى هیه وه باش ده فرۆشیت، دیاره شه وه شه گوزارشت له نازارى له بن نه هاتوى قوربانى کاره ساتى شه نفال ناکات. کاتى په ره شه کی یا په ره میردنى گرتارى بیکه سى خاوه ن کۆمه لى قوربانى، به زمانیکى ساده به لام جه رگپر دیت و گوزارشتى کاره سات و نازاره کانى ده کات، له گه ل شه وه ی وشه و رسته کانى هه مو ی گوزارشتى وردى تراژیدى کى که سیکى له مه رگ رزگار بووه، له گه ل شه وه ی گپرا نه وه که ناساندنى گه لکوژى شه نفال له دیدنیکى تابه ته وه، له گه ل شه وه ی چیرۆکه که بى به رد شه تا و نیتته وه، به لام هیج که نالیکی جیهانى نایه وى به جیتسه ناو قولایى نازاره کانى شه و قوربانیه، وشه کانى شه ته نها زۆر که میان نه ییت به کارى شه وان نایه ن.

گوزاریشتى قوربانى ان ده گه ن، شه وانه ی ده بى زمانى عاره بى" زمانى شه نفال" بزنان، شه وانه شه کین، به شیکى که مى خه لکی کوردستان و ههروه ها عاره به کان شه وانه ی ناره زوى بیستى شه و کاره ساته ده که ن، که شه گه رى زۆر که من. خه لکی جیهانى ده وه به ده گمه ن شه بى ناگادارى راسته و خۆى پرودا وه کانى ناو دادگا نین. جیگای بیهر خسته وه یه زۆر له نوسه رانى کوردستان که سه ر به روانگه ی جیا وازه، به تابه تى عاره ب دۆسته کان و شه وانه ی له له ژیر کاریه گه رى تیگه یشتن و که لتورى نه ته وه ی سه ره ده ستى عاره بیدابون، له سه ده ی رابردو وه شه تا شه مرۆ پیمان وابوو، پیوسته به زمانى عاره بى له سه ر گه لى کورد و دۆزه که ی بنوسریت، به مچۆره به لکو گه لى عاره ب له کاره سات و کیشه ی گه لى کورد بگه ن، تا وه کو بتوانن تیگه یشتنیک له گه ل دۆزى کورد په یدا بکن وه کو بینیمان شه وه وه لى سودى سنوردارى هه بوو کاریه گه ریه کی شه وتۆى له سه ر هه لوئىستى عاره بان به و شه یویه نه کردوه، به به لگه ی شه وه ی نکۆلیکردنه کان به بهر فراوانى هه نو که شه هه ن و بهر ده واه من. شه و دادگایه شه واپن ده جیت هه مان چاره نوسى بهر که ویت.

نیونه ته وه بى بوا یه، دادگا که قورساییه کی نیو نه ته وه بى ده بوو، به زمانى ئینگلیزى یان زمانى دیکه روودا وه کانى ناو دادگا له ناستیکى جیهانیدا بلا و ده کرانه وه، شه وسا تارا دیه کی گونجاو بواری به جیهانى کردنى کاره ساتى شه نفالو کاره ساته کانى دیکه بۆ گه لى کورد ده ره خسا، به م چۆره ده کرا زۆر بهر فراوانتر گه لانى جیهان له کاره ساتى نازاره کانى گه لى کورد بگه ن، به م چۆره کاره ساتى شه نفال بکریته تراژیدیه کی گه و ره ی مرۆفایه تى له شینوى هۆلوکۆست یا گه لکوژى رواندا، یا شه رمه نیه کان. به کورتى ناساندنى کاره ساتى پاکتا و گه لکوژى گه لى کورد له ناستیکى جیهانیدا ههروه ها سودلیوه رگرتنى له و رینگایه وه بۆ به ده یینانى خه ونى سه ره به خۆ بى گه لى کوردستان له و لایه نه زى بانى پینگه یشتوه. وه کو ره و تى دادگا که وه لى سوکه و تى شه مه ریکا ییه کان ده ریده خه ن، شه وان مه به ستى دیکه بان هیه، به مچۆره گوئى نادریت شه وه ی چى بۆ گه لى کورد ره وایه یا چۆن ده کرئ شه و گه لکوژیه بۆ نازادى یه کجاری بى گه لى کوردستان سوود به خشیت.